Openingsrede van dr. W. P. Berghuis op het Partij Convent d.d. 28 april 1962

Wij staan vandaag precies midden tussen de Statenverkiezingen en de gemeenteraadsverkiezingen in. Het ligt daarom voor de hand om op dit ogenblik een blik naar beide kanten te werpen, d.w.z. een korte terugblik op de Statenverkiezingen en een blik vooruit op de gemeenteraadsverkiezingen door die te plaatsen in het raam van de algemene binnenlandse politieke situatie van thans.

Nu weet ik wel, dat gemeenteraadsverkiezingen een veel sterker eigen leven leiden dan die voor Provinciale Staten. De stem van de politiek-zwevende kiezer wordt daarbij nu eenmaal meer dan bij Statenverkiezingen bepaald door het oordeel over het directe beleid van het te verkiezen college zelf. Dat pleit voor het politiek levende karakter van de gemeenten, en ik hoop, dat het ook voor de provincies eens zo zal worden.

De totaal-uitslag van raadsverkiezingen is overigens moeilijker te leggen op de blauwdruk van landelijke verkiezingen, in verband met hier en daar optredende combinaties van partijen, gesplitste groepen met name in het Rooms-Katholieke Zuiden, alsmede door het zich presenteren van plaatselijke groepen van algemeen belang, enz., die politiek soms moeilijker te classificeren zijn. Maar desondanks geven ook gemeenteraadsverkiezingen in het algemeen toch een weerspiegeling van het landelijke politieke beeld.

De verkiezingen

En nu wil ik eerst enkele opmerkingen maken over de uitslagen van de Statenverkiezingen. Ik had in de weken voorafgaande aan deze verkiezingen de indruk, dat de meeste politieke partijen, behalve waarschijnlijk de P.S.P., voor zichzelf enigermate ongerust waren over de afloop. Het politieke beeld was ook nogal gecompliceerd. Het waren de eerste verkiezingen na het optreden van een nogal ingrijpend veranderde politieke regeringscombinatie; er was een felle en doelgerichte oppositie gevoerd, n.1. uitdrukkelijk erop gericht om de huidige constellatie te laten struikelen; het was ook binnen het raam van de - in hoofdzaak - aanhangers van het gevoerde regeringsbeleid nog wel eens

stormachtig toegegaan; terwijl tenslotte niet te voorzien was welke invloed de Nieuw-Guinea-kwestie electoraal bij deze verkiezingen zou hebben.

Nu kunnen wij beginnen met te stellen, dat degenen, die deze verkiezingen hebben willen gebruiken om aan de bestaande constellatie een einde te maken, hun doel niet hebben bereikt. Dat moet met name voor de P.v.d.A., die reeds maandenlang bezig was geweest een situatie op te bouwen, die tot dat succes zou moeten leiden, een grote teleurstelling zijn geweest. De regeringscombinatie zit kennelijk vaster in het zadel, dan zij, en trouwens ook sommigen buiten de kring der oppositie, hadden verwacht. En als ook Indonesië, door vlak voor de verkiezingen met militaire middelen te gaan werken, had gehoopt aan het regeringsbestel in ons land electoraal te kunnen wrikken, dan is zij daarin, terecht, en gelukkig, eveneens teleurgesteld.

Voor wat de „regeringspartijen" betreft, mag de conclusie zijn, dat de christelijke partijen als geheel genomen relatief ongeschokt te voorschijn zijn gekomen uit het stof van de verkiezingsstrijd. Natuurlijk zijn wij voor ons niet tevreden met een toch nog weer kleine teruggang. Dit blijft een zaak van voortdurende ernstige bezorgdheid. Dat ook de C.H.U. niet geheel het peil van de vorige Statenverkiezingen heeft kunnen halen, kan die bezorgdheid alleen maar groter maken. Maar, hoe het ook zij, als totaliteit is de christelijke politiek, die als hoofdbestanddeel van de huidige constellatie ook de zwaarste verantwoordelijkheid heeft gedragen en aan de sterkste aanvallen van kritiek heeft blootgestaan, zonder averij gebleven, en daarom gelet op de gevaren, waaraan zij blootstond op dit ogenblik politiek versterkt geworden.

De grootste klap moest de V.V.D. incasseren, uitgerekend de party, die zich in de meest positieve zin, a.h.w. met huid en haar, achter het gevoerde regeringsbeleid had gesteld en dit had gedekt. Is de door haar ondergane aanzienlijke teruggang een gevolg geweest van bepaalde zwakke momenten in het optreden van liberale bewindslieden? Hier en daar mag dit het geval zijn geweest, maar in het algemeen geloof ik dit niet. Het is voorts moeilijk aan te nemen, dat de kwestie der ambtenaren-salarissen, die in andere kringen nogal wat gerechtvaardigde wrevel heeft opgeroepen, onder de liberalen

op veel weerstand is gestuit.

De electorale invloed van de affaire-Van der Putten op de verkiezingsuitslag is tenslotte moeilijk te peilen.

Ik geloof, wat de liberale teruggang aangaat, eerder, dat gebleken is, dat de V.V.D. sinds de verkiezingen van 1958/1959 boven haar politieke stand heeft geleefd, omdat zij als oppositie-partij van toen ook buiten haar eigen kring profiteerde van het algemene onbehagen omtrent de toenmalige brede-basis-constellatie. En ik dacht, dat het voor het samenwerken in de huidige constellatie gezond is, dat de V.V.D. meer tot haar normale proportie is teruggebracht, ook voor wat betreft haar eigen pretenties.

Het pacifisme

De grote winst bij deze verkiezingen, althans gemeten naar de geringe grootte van deze partij, was voor de P.S.P., voor de pacifisten. Vergeleken met de aanhang, welke het streven naar eenzijdige ontwapening in ons land in de jaren vóór de Tweede Wereldoorlog had, is de omvang van het pacifisme op dit ogenblik nog niet groot, maar het is toch een opmerkelijk en niet te verwaarlozen verschijnsel, dat op dit moment, nu wij wat verder staan achter het militaire onheil dat ons door boze nazi-machten is aangedaan en waarvan wij door de sterker gebleken militaire krachten van de vrije wereld zijn bevrijd, en nu wij voor de toekomst geconfronteerd worden met de onvoorstelbare dreiging van moderne militaire middelen, het „gebroken geweertje” opnieuw opgang maakt in de politiek.

Zonder afbreuk te willen doen aan de ontzaglijke ernst van de zaak der atoombewapening, en ook aan de serieuze intenties van het pacifistische streven, meen ik dat het pacifisme, als politiek streven tenslotte alleen bestaat en ook alleen bestaan kan bij de gratie van een overheid, die het zwaard, ook het militaire zwaard, gereed heeft en dat zo nodig hanteert. Zodra aan de overheid het zwaard ontvalt, stort het pacifisme in elkaar. Dat leert, gelukkig, ook de praktijk. Wij hebben dat gezien, toen in mei 1940 onze Overheid door geweld het zwaard werd ontnomen en hoe op dat ogenblik voormalige ontwapenaars zich - in het licht van de zondige menselijke realiteit terecht - in het verzet begaven.

Het pacifisme, hoezeer - naar ik van vele pacifisten aanneem - ook anders bedoeld, geeft in feite ruimte aan de boze

machten in de wereld, zolang de wereld boze machten herbergt. En wij
weten uit de Bijbel niet, dat het wat dit betreft in deze bedeling anders zal worden.

Het Kabinet-De Quay

Nu ongeveer driekwart van een normale parlementaire rit is afgelegd en wij, als straks de gemeenteraadsverkiezingen achter de rug zijn, langzamerhand weer afstevenen op de Kamerverkiezingen, kan het gewenst zijn nog eens even een ruwe schets te geven van de algemene binnenlandse politieke situatie, waarin wij ons op dit ogenblik bevinden.

De in het voorjaar van 1959 opgetreden regeringscombinatie is thans drie jaar aan het bewind. Het kabinet-De Quay heeft na een 14-jarig na-oorlogs bewind met de socialisten in een zeer belangrijke hoofdrol voor een zware opgave gestaan. Een zware opgave, omdat het op essentiële punten een ombuiging van het na-oorlogse beleid heeft trachten te bewerkstelligen, en omdat het de socialisten als niet te verwaarlozen felle en actieve oppositiegroep tegenover zich vond.

Dat de Regering het niet gemakkelijk zou krijgen bij haar streven om beweging en verandering te brengen in een vastgelopen patroon was te voorzien. Dat het zowel zakelijk als politiek geen glad verlopende zaak zou zijn, eveneens. Degenen, die zich van deze beginperiode grotere en meer spectaculaire resultaten hadden voorgesteld, hebben zich bij voorbaat vergist. Er zijn spanningen opgeroepen, zowel politiek als maatschappelijk. Spanningen, die uit de overgang naar een ander beleid moesten voortvloeien en die op zichzelf ook niet ongezond waren, maar waarvan de Regering ongetwijfeld de lasten ondervond.

De politiek, de politieke strijd werd heftiger en feller, maar ook fundamenteler en de burgerij meer toesprekend. Als zodanig daarom ook, naar ik meen, een winstpunt voor ons democratisch bestel.

Ook maatschappelijke spanningen traden op; stakingen, die enigermate uit het Nederlandse beeld waren verdwenen, deden zich in de laatste jaren weer meer dan eenmaal voor. Deze spanningen waren echter mede een gevolg van het feit, dat door het gevoerde beleid de maatschappij zelf in meer directe zin en met de eigen verantwoordelijkheid werd

betrokken bij het sociaal-economische gebeuren, en als zodanig zijn deze spanningen positief te waarderen zonder ze overigens op zichzelf begerenswaardig te achten.

En als ik nu kom tot de vraag: Is het huidige bewind in de verstreken periode geslaagd?, dan zou ik willen zeggen: ten dele wel, ten dele niet. Ten aanzien van de zakelijke uitkomsten is het in het algemeen geslaagd, ten aanzien van het politieke aspect nog niet in alle opzichten.

Wanneer ik stel, dat het beleid ten aanzien van het zakelijke in het algemeen is geslaagd, laat ik uiteraard niet buiten beschouwing, dat er op onderdelen reden voor kritiek is geweest en dat er niet altijd gelukkig is gemanoeuvreerd. Maar dat zijn tenslotte dingen, die wanneer men het geheel over een wat langere periode overziet, toch een gedeelte van hun - op het moment zelf schijnbaar grote - proporties verliezen. En dan dacht ik, dat het beleid als totaliteit, zowel internationaal als nationaal, zowel sociaal als economisch, voor ons volk als geheel vruchtbaar is geweest. En dat blijkens de verkiezings-uitslagen de Nederlandse kiezer dit ook beter heeft aangevoeld dan de „niets-deugende" opvatting van de P.v.d.A., zoals die kiezer blijkbaar ook de „alles-deugende" V.V.D.-mening toch te simplistisch vond.

Naast het in het algemeen gesproken zakelijk slagen heb ik gesteld, dat het beeld ten aanzien van het „politieke" niet in alle opzichten is geslaagd. Ik wil daarop gaarne iets nader ingaan, omdat ik meen, dat er in het nog resterende jaar voor de Kamerverkiezingen gelegenheden zijn om dit mankement in te halen, opdat de huidige combinatie tenslotte met een sterke stelling die verkiezingen in kan gaan. Ik ben van mening, dat in de verstreken periode van drie jaren de juiste politieke aansluiting op een nieuwe koers en ook de vereiste sfeer van overleg met maatschappelijke organen niet steeds is gevonden. Dat heeft overigens - dat moet ik er uitdrukkelijk bij zeggen - bepaald niet eenzijdig aan het kabinet gelegen. Ook de politieke en maatschappelijke tegenspelers der Regering hebben daar schuld aan. Het toch ook voor een speciaal als extraparlementair aangediend kabinet noodzakelijke vertrouwen is het niet steeds in voldoende mate gegeven. Het scheen soms alsof de „regeringspartijen" zichzelf niet voldoende zeker gevoelden omtrent hun eigen instemming met het optreden van deze regeringscombi-

natie. Maar daartegenover is het de vraag of de Regering altijd voldoende heeft aangevoeld de politieke moeilijkheden van de overgang van de ene fase naar de andere. Ik kan mij niet aan de indruk onttrekken, dat het kabinet tot nu toe te weinig politiek is geweest, in de goede zin van het woord. En dat het kabinet in het gemeen overleg tussen Regering en Staten-Generaal niet altijd voldoende uiting heeft gegeven van het begrip voor de noodzakelijkheid van een „staatkundig verstaan" van diegenen, met wie men het in hoofdzaken eens is.

Maar als ik mij, het geheel overziende, afvraag of er nationaal gezien onbehagen bestaat over de huidige politieke constellatie, waarop het huidige bewind rust, dan zou ik beslist willen antwoorden: Nee. Er mag hier en daar wat gehokt hebben, het regeringspad mag niet altijd over rozen zijn gegaan, de constellatie heeft in het algemeen gesproken de moeilijke beginjaren van een andere koers goed doorstaan en met name de ook voor de toekomst zo belangrijke samenhang tussen de drie christelijke partijen weten te handhaven.

De gehandicapten

Ik spreek op dit ogenblik maar niet over de ons allen, zo aangrijpende zaak Nieuw-Guinea. Deze immers zal vanmiddag wel aan de orde komen. Maar wel wil ik nu gaarne nog iets zeggen over een andere zaak.

Het is bekend, dat de hoofdlijn van het huidige regeringsbeleid juist daarom onze instemming heeft, omdat het is gericht op het leggen van meer verantwoordelijkheid bij de burgerij en de maatschappij en op het terugtreden van de staat, waar dat mogelijk is. Wij hebben daaraan echter steeds toegevoegd - en dat is vanouds in de A.R. politiek een noodzakelijk complement geweest van de doelstelling van de eigen verantwoordelijkheid der maatschappij - dat zulks niet mag gaan ten koste van de zwakkeren in de samenleving. De Overheid, die als zodanig, waar dat kan, steeds tot terugtreden bereid moet zijn, zal zich tevens altijd weer moeten opstellen als het „schild der zwakken".

Wij leven in een tijd van toenemende stoffelijke welvaart, die, naar zich laat aanzien, als de vrede bewaard blijft en de Europese economische integratie zich voortzet, tot nog veel grotere hoogte dan de thans bereikte zich zal gaan

ontwikkelen. Van deze welvaartsvermeerdering is ons volk in brede lagen gaan
genieten. Maar toch blijft er steeds in de samenleving die „zwakke" onderkant, waarop de Overheid in het bijzonder haar aandacht heeft te richten. Het is, dacht ik, juist in een tijd van welvaart zaak om de middelen, welke die welvaart biedt, in belangrijke mate te gebruiken voor het opheffen van de „vloer" in de maatschappij.

Naar buiten, in wereldverband, raakt dit de hulpverlening aan de ontwikkelingslanden, maar ook naar binnen, in de eigen nationale samenleving ligt hier een duidelijke taak. Nu is er voor de versterking van de sociaal-economisch zwakke zijde van de maatschappij in de loop der jaren ontzaglijk veel gedaan. Wij kennen bij ons een stelsel van sociale wetgeving en sociale voorzieningen, dat vrijwel niemand meer aan zijn lot overlaat en dat aan de sociale gerechtigheid een stevige basis in ons nationale bestel heeft gegeven.

De zwakke onderkant van de maatschappij wordt, gelukkig, in onze tijd ook niet meer in de eerste plaats gevormd door de brede arbeidersmassa. Ofschoon, dat moet ik erbij zeggen, de kwestie van de minimumlonen ook nu nog zeer direct te maken heeft met het optrekken van de „vloer" in deze tijd van welvaart. Die „vloer" vertoont zich evenwel en in sterkere mate nog in diverse andere sectoren van de maatschappij; invaliden, ouden van dagen, rentetrekkers, kleine zelfstandigen, e.a. Onze sociale wetgeving zal in de toekomst nog op meer dan één punt haar afronding moeten vinden.

Maar die „zwaksten" onder ons, waarvoor ik nu zeer in het bijzonder uw aandacht zou willen vragen en ten aanzien waarvan ik meen, dat in de komende tijd een integrale wettelijke regeling moet worden getroffen, betreft de zwaar gehandicapten, in de categorieën van blinden, doofstommen, lichamelijk zeer ge- brekkigen, geestelijk afwijkenden, zwakzinnigen en krankzinnigen, d.w.z. diegenen, die niet in de eerste plaats uit medelijden maar uit solidariteit, vanwege het „uit één bloed zijn", onze gemeenschappelijke zorg behoeven.

Ik weet wel, dat ook voor deze groepen incidenteel veel is en wordt gedaan, maar dan meer in de zin van goedertieren bijstand dan in die van een algemene sociale wetgeving. En toch raakt het hier de groepen van de zwaarst getroffenen of zwaarst belasten in onze samenleving, ook in stoffelijk opzicht. Niet voor niets heeft zich daarop in het verleden ook het

sterkst de particuliere en kerkelijke hulp en offervaardigheid gericht.

Wij hebben in onze sociale wetgeving alle mogelijke vormen van „risico's", vanaf ziekte, invaliditeit en werkloosheid tot oude- dagszorgen en kindertal toe, naar de financiële kant gedekt in algemene wettelijke regelingen, die de lasten gemeenschappelijk laten dragen.

Men kan discussiëren over de vraag - zoals dit bijvoorbeeld laatstelijk ook is gebeurd bij de behandeling van de Kinderbijslagwet - of in alles wat thans te dezen in onze wetgeving is vervat steeds het gemeenschappelijk dragen van de lasten van „risico's" met recht en reden kan worden bepleit.

Maar ik meen, dat, wanneer wij uitgaan van het patroon van sociale wetgeving, zoals wij dat kennen, het buiten discussie is, dat daarin zeer beslist thuishoort het gemeenschappelijk dragen van het risico der zwaar gehandicapten, een risico, dat in verhouding tot de andere naar aantal, gelukkig, relatief gering is, maar dat, als het zich voordoet, de getroffenen bijzonder zwaar belast. Ik meen dan ook, dat het ontbreken van een integrale regeling voor deze groepen een aanwijsbaar manco in het totaalbeeld van onze sociale wetgeving vertoont. En dat van de mogelijkheden, welke onze huidige welvaart bied, gebruik moet worden gemaakt om dit manco op te heffen.

Wij worden in onze tijd geconfronteerd met politieke vraagstukken van een enorme omvang en zich ver buiten onze landsgrenzen uitstrekkend. En wij zullen als levende partij volop, positief en constructief daarmee bezig hebben te zijn. Alleen, wij zullen niet mogen vergeten de noodzakelijkheid van een daadwerkelijke bewogenheid met direct leed in onze naaste omgeving. Want daarin ligt tenslotte een stuk van de adel van een christelijke politiek, zoals die ons door figuren als Kuyper en Talma is voorgehouden.